

בצלם

בצלם - מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים (ע.ר.)
بتسيلم - مركز المعلومات الإسرائيلي لحقوق الإنسان في الأراضي المحتلة
B'Tselem – The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories

31.12.08
ש.מ. 12965

לכבוד
מנחם מזוז
היועץ המשפטי לממשלה
בפקס: 02-6467001

שלום רב,

הנדון: פגיעה במטרות אזרחיות ברצועת עזה

מאז החל המבצע הצבאי ברצועת עזה ביום שבת, 27.12.08, הפציץ הצבא עשרות בתים, מבני ציבור ומתקנים שונים ברחבי רצועת עזה. באותו ערב ציין ראש הממשלה כי "הפעולה ברצועת עזה נועדה בראש ובראשונה להביא לשיפור המציאות הביטחונית של תושבי דרום הארץ" והוסיף כי הפעולה אינה מכוונת נגד האוכלוסייה האזרחית ברצועה.

דברים אלה מצביעים לכאורה על שמירה על אחד מהעקרונות הבסיסיים שקבועים במשפט ההומניטארי הבינלאומי, הוא עקרון ההבחנה. כידוע, לפי עקרון זה על הצדדים הלוחמים להבחין בין מטרות אזרחיות למטרות צבאיות ואסור להם לפגוע באופן מכוון באזרחים ובמטרות אזרחיות.

סעיף 252(2) של הפרוטוקול הראשון הנספח לאמנות ג'נבה, קובע שני תנאים מצטברים שרק בהתקיים יחשבו המטרות לצבאיות והפגיעה בהן תהיה מותרת. ראשית, עליהן להיות כאלה ש"מטבעם, מיקומם, מטרתם או השימוש בהם תורמים תרומה אפקטיבית לפעולה צבאית". ושנית, ש"הריסתם, תפיסתם או נטרולם, באופן מוחלט או חלקי, בנסיבות המתקיימות באותו הזמן, מקנים יתרון צבאי מובהק". בפרשנות של הצלב האדום לפרוטוקול הראשון נכתב כי הפגיעה חייבת להביא ל"יתרון צבאי ברור" (definite military advantage) ומטרה שבפגיעה בה קיים רק פוטנציאל ליתרון כזה אינה מותרת. כן נקבע שיתרון כזה צריך להיות בכל אחת מהמטרות המותקפות. הוראות סעיף זה נחשבות לחלק מהמשפט המנהגי וככאלה מחייבות גם את ישראל.

Yves Sandoz, Christophe Swinarski and Bruno Zimmermann (eds.), *Commentary on the Additional Protocols*, International Committee of the Red Cross, Martinus Nijhoff Publishers, Geneva 1987, pp. 636-637.

אולם, אמירות אחרות שהשמיעו גורמים רשמיים בימים האחרונים מעמעמות עמדה זו ומעלות את החשש כי הצבא אינו שומר על ההבחנות הנדרשות במהלך ההתקפות בעזה. כך, בהמשך דבריו של ראש הממשלה שהובאו לעיל, הוא קבע כי "ישראל אינה נלחמת בעם הפלשתיני אלא בארגון החמאס שחרט על דגלו לפעול נגד תושבי ישראל. בהתאם לכך נבחרו המטרות שהותקפו היום בדגש על כך, שיש להימנע מפגיעה בחפים מפשע". בכתבה שפורסמה אתמול בעיתון "ווישינגטון פוסט" צוטט מקור צבאי בכיר כדלקמן: "יש אספקטים רבים של החמאס, ואנחנו מנסים לפגוע בכל הספקטרום כי הכל קשור והכל תומך בטרור נגד ישראל". רס"ן אביטל ליבוביץ מדובר צה"ל מסרה לכתב שהצבא אכן הרחיב את רשימת המטרות שלו בהשוואה למבצעים קודמים, בטענה שהחמאס משתמש בפעולות אזרחיות ככיסוי לפעילות צבאיות. מכאן, לטענתה, "כל מה שקשור לחמאס הוא מטרה לגיטימית".

רחוב התעשייה 8, ת.ד. 53132, ירושלים 91531, טלפון 02) 6735599, פקס 02) 6749111
8 Hata'asiya St. (4th Floor), P.O.Box 53132, Jerusalem 91531, Tel. (02) 6735599, Fax (02) 6749111
mail@btselem.org http://www.btselem.org

מדברים אלה משתמע כי המבצע בעזה מכוון נגד כל גורם הקשור בדרך כלשהי לחמאס, גם אם הוא אינו עוסק בפעילות צבאית נגד ישראל. החשש כי זו הפרשנות המקובלת על הצבא מתחזק לאור בחינה של המטרות שהופצו בימים האחרונים. לבצלם אין אמנם את המידע הנחוץ כדי להכריע בשאלה האם כל אחת מהמטרות שבחרו לפגוע בהן עמדה בתנאים שנקבעו בסעיף 252(2). אולם, בחינה של ההפצות שביצע הצבא בימים האחרונים, מעלה סימני שאלה בנוגע לחוקיות הפגיעה במטרות רבות שהופצו בימים האחרונים.

כך, למשל, הפציץ הצבא את הבניין הראשי של המשטרה בעזה והרג, לפי הדיווחים, 42 פלסטינים שהיו בקורס הכשרה ועמדו באותה עת במסדר. במסגרת הקורס המשתתפים לומדים עזרה ראשונה, טיפול בהפרות סדר, זכויות אדם, תרגילי סדר ועוד. לאחר מכן משתבצים השוטרים בזרועות השונות של המשטרה ברצועה האחראיות על השמירה על הסדר. דוגמא נוספת היא הפצצתם של משרדי הממשלה אתמול, כולל משרד החוץ ומשרד העבודה, הבינוי והשיכון. בהודעת דובר צה"ל בנוגע לתקיפה זו נאמר ש"התקיפה בוצעה בתגובה לירי הרקטות ופצצות המרגמה המתמשך של החמאס לעבר שטח ישראל ובמסגרת פעולות צה"ל לפגיעה בתשתית ממשל החמאס ופעילי הארגון".

אלה הן רק כמה דוגמאות למטרות שהן לכאורה מטרות אזרחיות מובהקות שהצבא פגע בהן. על פניו, הפעילות הנעשית במקומות אלה אינה פעילות צבאית המכוונת נגד ישראל ודובר צה"ל אף לא טען כך. ברור, אם כן, שהן אינן יכולות להיחשב למטרות צבאיות בהתאם לתנאים שנקבעו במשפט ההומניטארי הבינלאומי – הן אינן תורמות תרומה אפקטיבית לפעולות הצבאיות נגד ישראל וברור שהפגיעה בהן לא תקנה לישראל יתרון צבאי כלשהו, בוודאי לא יתרון צבאי מובהק.

החמאס אחראי על ירי הטילים לעבר ישראל, דבר המהווה פשע מלחמה. אולם, מטבע הדברים, כמי שאוחז בשלטון ברצועת עזה, הוא אחראי גם על קיומם של החיים הסדירים שם. ככזה, עליו לפקח על פעולתן של כל המערכות האזרחיות ברצועה – בהן מערכת הרווחה, הבריאות, השיכון והמשפט – ולהבטיח את קיומו של הסדר הציבורי גם באמצעות כוחות משטרה. לכן, גם אם החמאס הוא "ישות עוינת" שמטרתה העיקרית היא לערער על קיומה של מדינת ישראל, לא ניתן לגזור מכך שכל פעולה שלהם נועדה לפגוע בישראל ושכל משרד ממשלתי הוא מטרה לגיטימית.

הטענה שפגיעה במטרות מסוג זה מתיישבת עם הוראות המשפט ההומניטארי הבינלאומי אינה יכולה לעמוד. פרשנות כזו, המתייחסת לגופים אלה כאל מטרות צבאיות, מרחיבה את הוראות המשפט ההומניטארי הבינלאומי בצורה שאינה מתיישבת עם הוראות סעיף 252(2) שהובא לעיל והיא סותרת את עקרון ההבחנה העומד בבסיס המשפט ההומניטארי הבינלאומי. פגיעה מכוונת במטרות אזרחיות מהווה פשע מלחמה.

אני פונה אליך בבקשה להעביר דברים אלה לגורמים האחראים, לעמוד על כך שלא יכוונו התקפות לעבר מטרות אזרחיות ולהבהיר להם את ההשלכות של פעולות בניגוד לכללים אלה.

אודה לך על התייחסותך למכתבי זה בהקדם האפשרי.

בכבוד רב,

גיסיקה מונטל
מנכ"ל בצלם